

การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาอย่างยั่งยืน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

Sustainable Management of Student Support Systems in Educational Institutions within the Educational Service Area office

ธราธิป วงษ์แก้ว¹

Tarathip Wongkeaw¹

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอความท้าทายในการพัฒนาการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างยั่งยืน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การบริหารจัดการให้เกิดความยั่งยืนยังต้องมีความท้าทายหลายประการ ได้แก่ การสร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน การพัฒนาทักษะของบุคลากร การบูรณาการเทคโนโลยี การจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การประเมินผลและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การรักษาความเป็นส่วนตัวและจริยธรรม และการสร้างความยั่งยืนในระยะยาว บทความนี้วิเคราะห์ความท้าทายดังกล่าวพร้อมเสนอแนวทางในการจัดการ โดยเน้นย้ำความสำคัญของความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การวางแผนระยะยาว และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, การบริหารจัดการ, ความยั่งยืน, การพัฒนาการศึกษา

Abstract

This article presents the challenges in developing sustainable management of the student support system. While the student support system is a crucial mechanism for improving educational quality, achieving sustainable management faces several challenges. These include creating awareness and participation from all sectors, developing staff skills, integrating technology, allocating resources appropriately, adapting to social changes, conducting continuous evaluation and improvement, maintaining privacy and ethics, and ensuring long-term sustainability. The article analyzes these challenges and proposes management approaches, emphasizing the importance of collaboration from all sectors, long-term planning, and continuous development. The goal is to enable the student support system to effectively and

¹ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 , Email: Natta.pea1723@gmail.com
Chonburi Primary Service Area Office 2

sustainably respond to students' needs. The article concludes that addressing these challenges requires cooperation from all stakeholders, long-term planning, and continuous development to ensure that the student support system can effectively and sustainably meet students' needs.

Keywords: Student Support System, Management, Sustainability, Educational Development

บทนำ

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการหนึ่งในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่จะดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอน วิธีการ และเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน มีครูประจำชั้นเป็นบุคคลหลักในการดำเนินงานดังกล่าว โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา อาทิ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร ครูทุกคน ฯลฯ โดยกำหนดเป็นนโยบายให้สถานศึกษาในสังกัดดำเนินการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดนโยบายสำคัญในการให้สถานศึกษาในสังกัดทุกแห่ง จัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและดำเนินการอย่างจริงจังต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งนักเรียนทุกคนจะต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือ พิทักษ์ ปกป้อง ค้ำครองอย่างรอบด้านด้วยกระบวนการที่ถูกต้องเหมาะสมและทันการณ์ และได้รับการพัฒนาในทุกมิติ เพื่อให้เป็นคนดี มีความสุข และปลอดภัยในสภาพสังคม ประโยชน์และคุณค่าของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนคือ นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหา สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดีและอบอุ่น นักเรียนรู้จักตนเองและควบคุมตนเองได้ นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข และได้รับการส่งเสริมพัฒนาเต็มตามศักยภาพอย่างรอบด้านและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนอย่างเข้มแข็งจริงจังด้วยความเสียสละเอาใจใส่ (จริยา เนียมส่วสดี, 2557, หน้า 6) และเกิดประโยชน์ต่อนักเรียน คือได้รับการดูแลช่วยเหลือและพัฒนาการด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสภาพแวดล้อมทางสังคมอย่างทั่วถึง ได้รับการส่งเสริมพัฒนา ป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านการเรียนรู้และความสามารถพิเศษได้รู้จักตนเอง สามารถปรับตัว มีทักษะทางสังคมและอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข มีทักษะชีวิตและมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อน ครูและผู้ปกครอง ประโยชน์ต่อครู คือตระหนักและเห็นความสำคัญของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีเจตคติที่ดีต่อนักเรียน มีผลงานสอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินคุณภาพการศึกษา และมีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู ประโยชน์ต่อผู้ปกครอง ชุมชน คือ ตระหนักในการมีส่วนร่วมกับโรงเรียน เข้าใจถึงวิธีการอบรมสั่งสอนบุตรหลานเป็นตัวอย่างที่ดีกับบุตรหลานบุคคลในชุมชน มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตรเป็นครอบครัวที่เข้มแข็ง ประโยชน์ต่อผู้บริหาร คือ รู้ศักยภาพของครูในการขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ได้ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน สำหรับใช้ในการกำหนดแนวทางการพัฒนานักเรียนหลักสูตรและคุณภาพการจัดการศึกษา มีรูปแบบกระบวนการพัฒนาและการพัฒนาเชิงระบบภายใต้ การมีส่วนร่วมรวมถึงการมีประโยชน์ต่อโรงเรียน คือ มีผลต่อการดำเนินงานมาตรฐานการศึกษาได้รับการยอมรับ การสนับสนุนและความร่วมมือจากชุมชน บุคลากร องค์กรที่เกี่ยวข้อง และมีการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้และเอื้ออาทร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554)

ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมักประสบกับปัญหาด้านการเรียน ปัญหาครอบครัว สุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม พฤติกรรมไม่เหมาะสมและปัญหาด้านความปลอดภัย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน, 2554) ซึ่งวิเคราะห์ได้ว่าปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลให้เด็กและเยาวชนประพฤติตนไม่เหมาะสม ประกอบด้วยปัจจัยจากสภาพครอบครัว โรงเรียน เพื่อน ชุมชนและสังคม รวมถึงปัจจัยที่เกิดจากตัว นักเรียนเอง สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของการบริหารการศึกษา ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองและชุมชน แม้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2547) กำหนดสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน ตามมาตรา 24 (6) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ มีการประสาน ร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพก็ตาม การปฏิบัติก็ยังไม่บรรลุผลเท่าที่ควร ขณะเดียวกันสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ การศึกษาได้ปรับปรุงเกณฑ์และตัวชี้วัด ในการประเมินคุณภาพภายนอกรอบที่ 3 พ.ศ. 2554 – 2558 ยกเลิกมาตรฐานที่ 12 เดิมที่กำหนดให้สถานศึกษามีการจัดและพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียน ที่เข้มแข็งและทั่วถึงจากเกณฑ์ตัวบ่งชี้ในรอบที่ 2 ออกไปได้กำหนดเป็นตัวบ่งชี้พื้นฐานการพัฒนา ผู้เรียนแทน ส่งผลให้การปฏิบัติงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนลดความสำคัญลง ไป ถึงแม้ว่าจะกำหนดตัวบ่งชี้อื่นไว้ในกลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐานแล้วก็ตาม

การบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้การบริหารงานระบบการ ดูแล ช่วยเหลือผู้เรียนในสถานศึกษา สามารถขับเคลื่อนไปตามนโยบาย สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของสถานศึกษา และช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น ซึ่งจะส่งผลต่อการเรียนรู้ การมีทักษะ ชีวิตที่ดีของผู้เรียนจะได้รับการส่งเสริมพัฒนาเต็มตามศักยภาพ การบริหารงานระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จะเป็นประโยชน์ทั้งในการป้องกัน แก้ไขปัญหาในสถานศึกษา และส่งเสริมการพัฒนานักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญหา มีความสุข และรักประเทศชาติ ท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม จะนำไปสู่การปรับปรุงวิธีการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนของโรงเรียน สามารถนำ รูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปประยุกต์ใช้ต่อไปอย่างยั่งยืน

ลักษณะของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบมีขั้นตอน มีครูที่ ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน บุคลากรโดยทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหารและคณะครูมีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มี มาตรฐานคุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ เพื่อดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มี ประสิทธิภาพ มีหลักฐานการปฏิบัติงาน สามารถตรวจสอบได้ ขอบข่ายของระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน มี 5 ด้าน ดังนี้ (1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล (2) การคัดกรองนักเรียน (3) การส่งเสริม และพัฒนา (4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา และ (5) การส่งต่อ (สำนักวิชาการและมาตรฐาน การศึกษา, 2552) คุณค่าของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ นักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างทั่วถึง และตรงตามสภาพปัญหา สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนนี้เป็นไปด้วยดีและอบอุ่น นักเรียนรู้จัก ตนเอง ควบคุมตนเองได้ มีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient : EQ) ซึ่งเป็น รากฐานในการพัฒนาความเก่ง (Intelligence Quotient : IQ) คุณธรรม จริยธรรม (Moral

Quotient : MQ) และความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะอุปสรรค (Adversity Quotient : AQ) นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุขและได้รับการส่งเสริมพัฒนาเต็มตามศักยภาพอย่างรอบด้านผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนอย่างเข้มแข็งจริงจังด้วยความเสียสละ เอาใจใส่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552)

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการที่ออกแบบมาเพื่อสนับสนุนการพัฒนาของนักเรียนทั้งในด้านวิชาการและด้านพฤติกรรม เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้และการเติบโตของนักเรียนให้สมบูรณ์ ระบบนี้สามารถแบ่งออกเป็นหลายลักษณะสำคัญดังนี้ (1) การให้คำปรึกษาและแนะนำ ครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการให้คำปรึกษาและแนะนำแก่นักเรียน เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม การให้คำปรึกษายังช่วยสนับสนุนให้นักเรียนมีความสามารถในการปรับตัวต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตได้ดีขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) (2) การติดตามและประเมินผล การติดตามผลการเรียนและพฤติกรรมของนักเรียนอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการระบุปัญหาหรือความต้องการพิเศษของนักเรียน การประเมินผลจะช่วยให้ครูสามารถปรับปรุงและพัฒนาวิธีการสอนและการดูแลนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) (3) การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โรงเรียนควรสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยและเหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ ซึ่งรวมถึงการป้องกันการรังแก การใช้สารเสพติด และปัญหาทางสังคมอื่น ๆ ที่อาจขัดขวางการเรียนรู้ของนักเรียน บรรยากาศที่ดีจะช่วยให้นักเรียนรู้สึกปลอดภัยและมีความพร้อมในการเรียนรู้ (ธนกฤต ศรีสุวรรณ, 2562) (4) การสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน การสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชนเป็นปัจจัยที่สำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและครอบครัวจะช่วยให้นักเรียนได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องทั้งในและนอกโรงเรียน ส่งผลให้นักเรียนมีความเจริญเติบโตที่ดีขึ้น (พรทิพย์ สมบัติ, 2561) (5) การพัฒนาศักยภาพของครู การพัฒนาศักยภาพของครูในการดูแลและให้คำปรึกษาแก่นักเรียนเป็นสิ่งสำคัญ ครูควรได้รับการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่นักเรียนเผชิญ ทำให้สามารถให้ความช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วนิดา วิริยะสวัสดิ์, 2562) (6) การประสานงานระหว่างครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง การดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย รวมถึงครูประจำชั้น ครูแนะแนว และบุคลากรทางการศึกษาอื่น ๆ การประสานงานอย่างใกล้ชิดระหว่างฝ่ายต่าง ๆ จะช่วยให้การดูแลนักเรียนเป็นไปอย่างราบรื่นและต่อเนื่อง ทั้งนี้ การแบ่งหน้าที่และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ (สมบัติ เพชรชื่น, 2561) (7) การป้องกันและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมนักเรียน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนต้องมีการวางแผนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมนักเรียนที่อาจเกิดขึ้น การสร้างมาตรการป้องกัน เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบ การฝึกอบรมทักษะชีวิต และการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ สามารถลดปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้ นอกจากนี้ การมีแนวทางแก้ไขปัญหาที่ชัดเจนและมีความเหมาะสมจะช่วยให้นักเรียนกลับมาเรียนรู้และเติบโตอย่างมีคุณภาพ (สมาคมนักจิตวิทยาการศึกษา, 2563) (8) การติดตามผลและประเมินผลระยะยาว การติดตามผลและประเมินผลไม่ควรจำกัดเฉพาะในช่วงเวลาสั้น ๆ แต่ควรมีการติดตามระยะยาวเพื่อให้แน่ใจว่านักเรียนได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องและสามารถพัฒนาได้ตาม

เป้าหมายที่ตั้งไว้ การประเมินผลระยะยาวยังช่วยให้เห็นภาพรวมของประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและสามารถนำไปสู่การปรับปรุงระบบในอนาคต (จารุวรรณ จันทรา, 2562)

กล่าวโดยสรุป ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคลากรทุกฝ่ายทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และคณะครู โดยมีขอบข่าย ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ (1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล (2) การคัดกรองนักเรียน (3) การส่งเสริมและพัฒนา (4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา และ (5) การส่งต่อ โดยนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหา มีการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน สามารถพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และด้านอื่นๆ ของนักเรียน พร้อมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขและพัฒนาเต็มตามศักยภาพ มีลักษณะสำคัญ คือ การให้คำปรึกษาและแนะนำ การติดตามและประเมินผล การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน การพัฒนาศักยภาพของครูผู้สอน การประสานงานระหว่างครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง การป้องกันและแก้ไขปัญหาลุทธิกรรมนักเรียน และการติดตามผลและประเมินผลระยะยาว มุ่งเน้นการพัฒนานักเรียนทั้งด้านวิชาการและพฤติกรรม เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้และการเติบโตอย่างสมบูรณ์ เน้นการทำงานอย่างเป็นระบบ มีหลักฐานตรวจสอบได้ และพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้านโดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

แนวทางการดำเนินงานการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการเตรียมการและการวางแผนการดำเนินงาน การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน การจัดทำโครงการแผนปฏิบัติงานปฏิทินการปฏิบัติงาน การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่น การดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้าน คือ มีการดำเนินการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล จัดทำเกณฑ์การคัดกรองนักเรียน จัดทำกิจกรรมให้นักเรียนและนักเรียนได้มีส่วนร่วมจัดกิจกรรมในและนอกห้องเรียน ส่งต่อภายในที่มีปัญหาต่อการดูแลช่วยเหลือนอกจากนี้ยังพบว่า มีการดำเนินงาน การกำกับ ติดตาม ประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงานโดยคณะกรรมการประสานงาน รายงานผลการดำเนินงานต่อผู้บริหารโรงเรียน (ภัทริยา ดังก้อง, 2549)

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2551, หน้า 11 – 13) ได้กล่าวถึงการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน มีแนวทางการดำเนินการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพและทิศทางการดำเนินงาน เริ่มจากศึกษาและทำความเข้าใจนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหา และศักยภาพของสถานศึกษาในการจัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและศึกษาและวิเคราะห์บริบทของชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 วางแผนดำเนินงานจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยจัดสร้างทีมงาน และสร้างความตระหนักเจตคติที่ดีในการทำงานแก่ทีมงาน กำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กำหนดมาตรฐานการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน จัดทำแผนงาน/

ปฏิทินปฏิบัติงานตลอดปีการศึกษาให้ครอบคลุมทั้งด้านการบริหารจัดการระบบฯ และด้านกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ทั้ง 5 กระบวนการ คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การวางแผนการดำเนินงานจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียน และการส่งต่อนักเรียน อีทั้งการจัดทำสื่อ นวัตกรรม สนับสนุนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือ

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการตามแผนที่กำหนด ดำเนินงานตามแผนการที่จัดทำขึ้นให้ครอบคลุมกิจกรรมต่อไปนี้ พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สนับสนุนให้ครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนครอบคลุมทั้ง 5 กระบวนการ ผลิต หรือจัดหาสื่อ/นวัตกรรม ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของครูประจำชั้น/ครู ที่ปรึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 4 นิเทศ กำกับ ติดตาม ดำเนินการนิเทศ กำกับและติดตามการดำเนินงานตามระยะเวลาที่เหมาะสม และครอบคลุมกิจกรรมต่อไปนี้ ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และประสานความร่วมมือในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง นำเสนอข้อมูล ความรู้ หรือเทคนิควิธีที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ติดตามผลการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินเพื่อทบทวน (ประเมินภายใน) จัดประเมินการดำเนินงานตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีการที่หลากหลายอย่างน้อยปีละครั้ง เน้นการประเมินเพื่อพัฒนาไม่ใช้การจับผิดตัวบุคคล ประเมินด้วยบรรยากาศแบบกัลยาณมิตร นำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงส่วนที่เป็นจุดอ่อนและพัฒนาในส่วนที่ดีเป็นที่ยอมรับให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นเพื่อมีความเข้มแข็งมั่นคงตลอดไป และ

ขั้นตอนที่ 6 สรุปรายงาน/ประชาสัมพันธ์ จัดทำหลักฐานการสรุปรายงานประชาสัมพันธ์ที่ครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้ จุดประสงค์ เป้าหมาย วิธีดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ/แนวทางการพัฒนา การรายงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ผลงานดีเด่น Best Practice ครู/บุคลากรดีเด่น นักเรียนที่มีส่วนร่วม /YC ดีเด่นผู้ปกครอง/ชุมชน ที่ให้ความร่วมมือช่วยเหลือสนับสนุนดีเด่น

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น แบ่งออกเป็น 3 คณะ โดยแต่ละทีมมีบทบาทและความสำคัญ ดังนี้

1. คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมหน้า) ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นประธาน กรรมการมีกรรมการตำแหน่งต่าง ๆ ได้แก่ รองผู้อำนวยการทุกฝ่าย หัวหน้าระดับ หัวหน้าแผนงาน หัวหน้างานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน และหัวหน้างานแนะแนวเป็นกรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมหน้า) มีบทบาทหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (1) ส่งเสริมสนับสนุน การขับเคลื่อนและผดุงรักษาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (2) สร้างขวัญ กำลังใจ และพัฒนางานบุคลากร (3) เป็นผู้นำในการผนึกสมาน บูรณาการภารกิจ โดยรวมของสถานศึกษา (4) ประสานสัมพันธ์และสร้างความเข้มแข็งให้ทีมประสาน ทีมหน้าและเครือข่ายการดำเนินงานจากทุกส่วน และ (5) นิเทศ กำกับติดตาม และประเมินผล

2. คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) ประกอบด้วยรองผู้อำนวยการที่ผู้บริหารมอบหมายเป็นประธานกรรมการมีกรรมการตามตำแหน่งและหน้าที่ต่าง ๆ ได้แก่ หัวหน้าระดับทุกระดับ หัวหน้างานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หัวหน้างานอนามัย ครูพยาบาลและหัวหน้างานแนะแนวเป็น

กรรมการและเลขานุการคณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) มีบทบาทหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (1) ปฏิบัติงานในฐานะบุคลากรหลักในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (2) ประสานงานระหว่างคณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) และคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (3) จัดทำเครื่องมือ สื่อ อุปกรณ์ที่จำเป็นในการพัฒนาการดำเนินงานและรับผิดชอบในการชี้แจง สร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน (4) จัดการประชุมคณะกรรมการทุกฝ่าย อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเพื่อแสวงหาแนวทางในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และ (5) สรุปรายงานผลการดำเนินงานและการดำเนินการอื่นใดเพื่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนี้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) ประกอบด้วย หัวหน้าระดับชั้นเป็นประธานกรรมการ มีกรรมการตามตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ ได้แก่ รองหัวหน้าระดับ ครูที่ปรึกษา ครูผู้สอนและครูแนะแนว เป็นกรรมการและเลขานุการการมีบทบาทหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (1) ประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องและดำเนินการประชุมชี้แจง (2) บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานประเมินผลและจัดทำรายงานตามระดับชั้น (3) ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของครูที่ปรึกษาและนักเรียนเพื่อประโยชน์ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (4) ประชุมคณะกรรมการอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และ (5) ดำเนินการดูแลให้ความช่วยเหลือนักเรียน ตามขั้นตอนและกระบวนการของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552, หน้า 28-30)

การดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนทุกคนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ ต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่เป็นหน่วยงานที่สนับสนุนและส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนภายในสังกัดรวมทั้งการประสานติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน จึงมีบทบาทในการนำนโยบายการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาเกิดการพัฒนาองค์ความรู้และความสามารถในการปฏิบัติด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สนับสนุนช่วยเหลือให้สถานศึกษาสามารถดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและติดตามประเมินผลและรายงานกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กล่าวโดยสรุป แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนถูกจัดทำขึ้นเพื่อเป็นกรอบในการบริหารจัดการและดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยสามารถสรุปขั้นตอนหลัก ๆ ได้ดังนี้ (1) การศึกษาสภาพและทิศทาง (2) การวางแผนดำเนินงาน (3) การดำเนินงานตามแผนการดำเนินงานตามแผนจะเน้นการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้อง (4) การนิเทศ กำกับ และติดตาม (5) การประเมินเพื่อทบทวน และ (6) การสรุปรายงานและประชาสัมพันธ์ โรงเรียนได้แบ่งบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการออกเป็น 3 คณะ ได้แก่ (1) คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) (2) คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) และ (3) คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) แต่ละคณะมีบทบาทและหน้าที่ที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การประสานงานและการสร้างความร่วมมือร่วมใจในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา ควรประสานความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น กรมสุขภาพจิต ศูนย์อนามัยเขตฯ สาธารณสุขจังหวัด สาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาล องค์การ

บริหารส่วนท้องถิ่น การปกครองพิเศษกระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม สื่อมวลชน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ องค์กรเอกชน องค์กรอิสระ ซึ่งมีความสามารถในการสนับสนุนและให้ความร่วมมือ

ความท้าทายในการพัฒนาการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างยั่งยืน

สภาพและปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่พบจาก (1) ครูที่ปรึกษาขาดความเอาใจใส่ในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (2) ขาดการประสานงานระหว่างครูที่ปรึกษาและบุคลากรครูที่เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และ (3) ผู้ปกครองและชุมชนยังไม่มีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเท่าที่ควรนั้น สามารถพัฒนาการบริหารอย่างเป็นระบบด้วยกระบวนการทำงานด้วยวงจรคุณภาพ (PDCA) เป็นกิจกรรมที่จะนำไปสู่การปรับปรุงงานและการควบคุมอย่างเป็นระบบ (เดชา สารมานิตย์, 2556) ประกอบด้วยการวางแผน (Plan) การนำไปปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Act) กล่าวคือจะเริ่มจากการวางแผน การนำแผนที่วางไว้มาปฏิบัติตามการตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้และหาไม่ได้ผลลัพธ์ตามที่คาดหวังไว้ จะต้องทำการทบทวนแผนการโดยการเริ่มต้นใหม่อีกครั้งหนึ่งและทำตามวงจรคุณภาพซ้ำอีก เมื่อวงจรคุณภาพหมุนซ้ำไปเรื่อย ๆ จะทำให้เกิดการปรับปรุงงานและทำให้ระดับผลลัพธ์สูงขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้น การกระทำตามวงจรคุณภาพจึงเท่ากับการสร้างคุณภาพที่น่าเชื่อถือมากขึ้นโดยจุดเริ่มต้นของวงจรคุณภาพอยู่ที่การพยายามตอบคำถามให้ได้ว่าทำอะไรจึงจะดีขึ้น

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) ในบรรดาองค์ประกอบทั้ง 4 ประการของวงจรคุณภาพนั้น ต้องถือว่าการวางแผนนี้เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด การวางแผนจะเป็นเรื่องที่ทำให้กิจกรรมอื่น ๆ ที่ตามมาสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะถ้าแผนการไม่เหมาะสมแล้วจะมีผลทำให้กิจกรรมอื่นไร้ประสิทธิภาพตามไปด้วยแต่ถ้ามีการเริ่มต้นวางแผนที่ดี จะทำให้มีการแก้ไขน้อยและกิจกรรมจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 การนำไปปฏิบัติให้เกิดผล (Do) เพื่อให้มั่นใจว่ามีการนำแผนการไปปฏิบัติอย่างถูกต้องนั้น เราจะต้องสร้างความมั่นใจว่าฝ่ายที่รับผิดชอบในการนำแผนไปปฏิบัติได้รับทราบถึงความสำคัญและความจำเป็นในแผนการนั้น ๆ มีการติดต่อสื่อสารไปยังฝ่ายที่มีหน้าที่ในการปฏิบัติอย่างเหมาะสมมีการจัดให้มีการศึกษาและการอบรมที่ต้องการเพื่อการนำแผนการนั้น ๆ มาปฏิบัติและมีการจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นในเวลาที่เหมาะสมด้วย

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบ (Check) การตรวจสอบและประเมินผลลัพธ์ของการปฏิบัติตามแผน ควรจะต้องมีการประเมินใน 2 ประการ คือ มีการปฏิบัติตามแผนหรือไม่หรือตัวแผนการเองมีความเหมาะสมหรือไม่ การที่ไม่ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้เป็นเพราะไม่ปฏิบัติตามแผนการหรือไม่เหมาะสมของแผนการหรือจากทั้งสองประการรวมกัน เราจำเป็นต้องหาว่าสาเหตุมาจากประการใด ทั้งนี้เนื่องจากการนำไปปฏิบัติตามการปรับปรุงแก้ไขจะแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงถ้าความล้มเหลวมาจากแผนการที่จัดทำขึ้นไม่เหมาะสมอาจเป็นผลมาจากสาเหตุ ดังต่อไปนี้

- 1) ความผิดพลาดในการทำความเข้าใจกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่
- 2) เลือกเทคนิคที่ใช้ผิดเนื่องจากมีข้อมูลข่าวสารไม่เพียงพอและมีความรู้ในขั้นตอนการวางแผนไม่เพียงพอ
- 3) ประเมินผลกระทบจากการปฏิบัติตามแผนผิดพลาด

4) ประเมินความสามารถของบุคลากรที่ต้องนำแผนมาใช้ผิดพลาดถ้าความล้มเหลวมาจากการไม่ปฏิบัติตามแผน อาจเป็นผลมาจากสาเหตุ ต่อไปนี้

- 1) ขาดความตระหนักถึงความจำเป็นในการปรับปรุง
- 2) การติดต่อสื่อสารที่ไม่เหมาะสมและมีความเข้าใจในแผนไม่เพียงพอ
- 3) การให้การศึกษาและการฝึกอบรมไม่เพียงพอ
- 4) ปัญหาเกี่ยวกับตัวผู้นำและการประสานงานระหว่างการปฏิบัติประเมินทรัพยากรที่ต้องใช้น้อยเกินไป

ขั้นตอนที่ 4 ปฏิบัติการปรับปรุงแก้ไข (Act) ถ้าความล้มเหลวมาจากการวางแผนที่ไม่เหมาะสม การทบทวนแผนการเท่านั้นไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาก็ต้องมีการปรับปรุงคุณภาพของกระบวนการวางแผนโดยการหาปัจจัยที่ไม่เหมาะสม สาเหตุของการวางแผน และทำการปฏิบัติการแก้ไข ความก้าวหน้าของการปรับปรุงจะเกิดขึ้นได้โดยการกำจัดสาเหตุ และขั้นตอนที่สำคัญ ก็คือการทบทวนแผนการที่ต้องมีการบ่งชี้ถึงสาเหตุแห่งความล้มเหลวอย่างถูกต้องและมีการเปลี่ยนแปลงแผนเพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมไปได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ควรมีการวางแผนการปรับปรุงคุณภาพเป็นรายปี และมีการทบทวนทุกปีเพื่อให้มั่นใจว่าแผนการดังกล่าวมีความเชื่อถือได้และเหมาะสม การนำวงจรคุณภาพไปปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่องในทุกระดับขององค์กร จะทำให้เราสามารถปรับปรุงและเพิ่มคุณภาพงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเห็นผลลัพธ์ที่ชัดเจนเมื่อปัญหาเดิมหมดไปเราก็สามารถแก้ปัญหาใหม่ ๆ ได้ด้วยวงจรคุณภาพต่อไป (วิฑูรย์ สิมะโชติ, 2545)

กระบวนการทำงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา แต่การบริหารจัดการให้เกิดความยั่งยืนนั้นยังคงมีความท้าทายหลายประการ

1) การสร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วม ความท้าทายประการแรกคือการสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งครู ผู้ปกครอง และชุมชน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาระบบอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552)

2) การพัฒนาทักษะของบุคลากร ครูและบุคลากรทางการศึกษาจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง เพื่อรับมือกับปัญหาที่ซับซ้อนและหลากหลายของนักเรียน การฝึกอบรมและพัฒนาวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอจึงเป็นสิ่งจำเป็น (วนิดา วิริยะสวัสดิ์, 2562)

3) การบูรณาการเทคโนโลยี การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการข้อมูลและการติดตามผลนักเรียนเป็นความท้าทายสำคัญ ระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้การดูแลนักเรียนเป็นไปอย่างรวดเร็วและแม่นยำมากขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563)

4) การจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรบุคคลให้เพียงพอและเหมาะสมเป็นความท้าทายที่สำคัญ โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กหรือในพื้นที่ห่างไกล (สมบัติ เพชรชื่น, 2561)

5) การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วส่งผลให้ปัญหาของนักเรียนมีความซับซ้อนมากขึ้น ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวได้ (ธนกฤต ศรีสุวรรณ, 2562)

6) การประเมินผลและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบเป็นความท้าทายสำคัญ การพัฒนาตัวชี้วัดที่มีประสิทธิภาพและการนำผลการประเมินมาปรับปรุงระบบอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งจำเป็น (จารุวรรณ จันทรา, 2562)

7) การรักษาความเป็นส่วนตัวและจริยธรรม การจัดการข้อมูลส่วนบุคคลของนักเรียนอย่างมีจริยธรรมและการรักษาความลับเป็นความท้าทายที่สำคัญ โดยเฉพาะในยุคดิจิทัล (สมาคมนักจิตวิทยาการศึกษา, 2563)

8) การสร้างความยั่งยืนในระยะยาว การทำให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กรและการดำเนินงานปกติของโรงเรียนเป็นความท้าทายระยะยาว การสร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องจากทุกฝ่ายเป็นกุญแจสำคัญสู่ความยั่งยืน (พรทิพย์ สมบัติ, 2561)

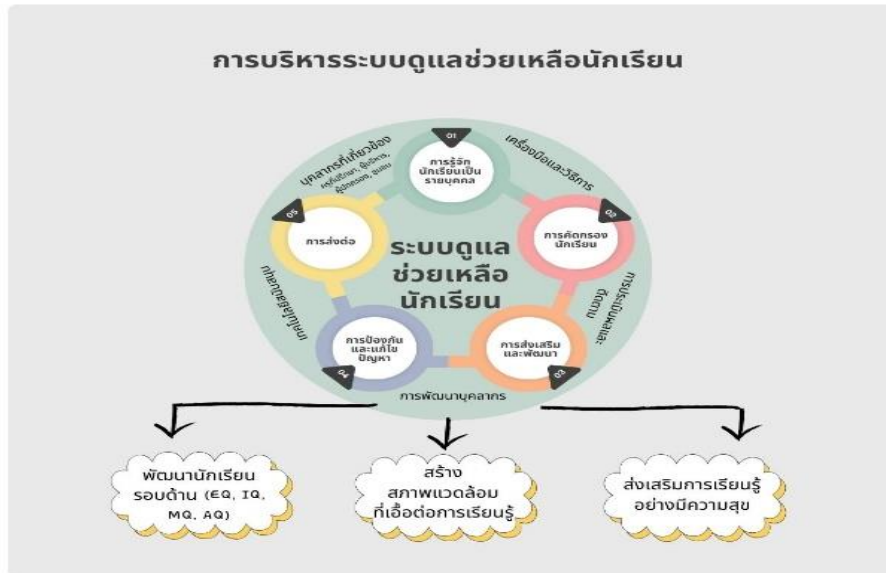
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนต่างๆ ภายใต้การกำกับดูแล โดยบทบาทหลักๆ มีดังนี้ (1) การกำหนดนโยบายและแผน โดยเป็นผู้กำหนดนโยบายและแผนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาพรวม เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และบริบทของพื้นที่ (2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นผู้จัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งงบประมาณ บุคลากร และสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ (3) การพัฒนาและฝึกอบรม โดยเป็นผู้จัดกิจกรรมพัฒนาและฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งครู ผู้บริหาร และบุคลากรอื่นๆ เพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติในการดำเนินงาน (4) การติดตามและประเมินผล โดยเป็นผู้ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนต่างๆ เพื่อให้แน่ใจว่าเป็นไปตามนโยบายและแผนที่กำหนดไว้ และเพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนา ระบบให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และ (5) การสร้างเครือข่าย โดยเป็นผู้ประสานงานและสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนต่างๆ ในเขตพื้นที่ รวมถึงหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสนับสนุนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560)

กล่าวโดยสรุป สามารถพัฒนาการบริหารอย่างเป็นระบบด้วยกระบวนการทำงานด้วยวงจรคุณภาพ (PDCA) การจัดการกับความท้าทายเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การวางแผนระยะยาว และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนต่างๆ ให้ขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการกำหนดนโยบายและแผน จัดสรรทรัพยากร การพัฒนาและฝึกอบรม การติดตามและประเมินผลและการสร้างเครือข่าย

ความรู้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา คือ การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนมีองค์ประกอบในการศึกษา 3 ด้าน ได้แก่ (1) ลักษณะของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (2) แนวทางการดำเนินงานการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และ (3) ความทำ

ทายในการพัฒนาการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างยั่งยืน โดยมีแนวทางการบริหารสามารถสรุปได้ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนของเขตพื้นที่การศึกษา

บทสรุป

การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างยั่งยืนเป็นความท้าทายสำคัญที่เขตพื้นที่การศึกษาต้องเผชิญในปัจจุบันการพัฒนาระบบดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพและความยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในระดับเขตพื้นที่การศึกษาเขตพื้นที่การศึกษามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและกำกับดูแลการดำเนินงานของสถานศึกษาในสังกัด โดยควรมุ่งเน้นการดำเนินการ ดังต่อไปนี้ (1) การกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนสำหรับสถานศึกษาในสังกัด (2) การจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณอย่างเหมาะสมและทั่วถึง (3) การพัฒนาบุคลากรในระดับเขตพื้นที่และสถานศึกษาให้มีความรู้และทักษะในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (4) การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (5) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเขตพื้นที่ และ (6) การติดตาม ประเมินผล และให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ สำนักเขตพื้นที่การศึกษาควรตระหนักถึงความแตกต่างของบริบทในแต่ละพื้นที่ และส่งเสริมให้สถานศึกษาปรับใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความต้องการเฉพาะของแต่ละโรงเรียนการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างยั่งยืนในระดับเขตพื้นที่การศึกษาจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้รับโอกาสในการพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพของประเทศในระยะยาว

ท้ายที่สุด การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนในระดับเขตพื้นที่การศึกษาจะเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศ และเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). **แนวทางการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา**.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). **แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน**.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- จริยา เนียมสวัสดิ์. (2557). **คู่มือการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน**
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 13. ตรัง: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 13
- จารุวรรณ จันทรา. (2562). การติดตามผลและประเมินผลระยะยาวในการดูแลนักเรียน. **วารสารวิจัยการศึกษา**, 7(2), 89-102.
- จารุวรรณ จันทรา. (2562). การประเมินผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา. **วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์**, 20(2), 121-135.
- ชนกฤต ศรีสุวรรณ. (2562). การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัล. **วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์**, 14(3), 57-72.
- ชนกฤต ศรีสุวรรณ. (2562). การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในโรงเรียน. **วารสารการศึกษา**, 8(2), 45-60.
- พรทิพย์ สมบัติ. (2561). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**, 20(4), 290-303.
- พรทิพย์ สมบัติ. (2561). การสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน. **วารสารวิจัยการศึกษา**, 5(1), 102-120.
- ภัทริยา ดังก้อง. (2549). **การศึกษาผลสำเร็จการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสหวิทยาเขตเวียงโกศัย 1 จังหวัดแพร่**. วิทยานิพนธ์ ค.ม. อุตรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- วนิดา วิริยะสวัสดิ์. (2562). การพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน. **วารสารครูศาสตร์**, 9(3), 75-90.
- วนิดา วิริยะสวัสดิ์. (2562). การพัฒนาสมรรถนะครูในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**, 11(2), 146-161
- วิฑูรย์ สิมะโชติ. (2545). **คุณภาพ คือ การบูรณาการ**. กรุงเทพฯ: ส.ส.ท.
- สมบัติ เพชรชื่น. (2561). การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก. **วารสารบริหารการศึกษา มศว**, 15(29), 48-56.
- สมบัติ เพชรชื่น. (2561). การประสานงานในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน. **วารสารการศึกษา**, 6(3), 112-130.

- สมาคมนักจิตวิทยาการศึกษา. (2563). **จรรยาบรรณในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน**. กรุงเทพฯ: สมาคมนักจิตวิทยาการศึกษา.
- สมาคมนักจิตวิทยาการศึกษา. (2563). **แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมนักเรียน**. กรุงเทพฯ: สมาคมนักจิตวิทยาการศึกษา..
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). **ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). **คู่มือการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). **คู่มือการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). **คู่มือการประเมินระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2547). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2549**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2552). **คู่มือการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.